

317824 - قربانی او را بدون دستورش ذبح کرده‌اند

سوال

من به پدرم گفته بودم که برای جلوگیری از شلوغی اول عید، در روز دوم عید قربانی خودم را ذبح خواهم کرد، اما روز اول عید متوجه شدم که یکی در خانه‌ام را می‌کوبد و دیدم که برادرم گوشت قربانی با خودش دارد و گفت که پدرم دستور داده تا قربانی من را همراه بقیه ذبح کنند. حکم این قربانی چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اگر مسلمان گوسفندی را برای ذبحش به عنوان قربانی تعیین کرد و سپس دیگری بدون اجازه او ذبحش کرد، آن قربانی تا وقتی که در زمان شرعی‌اش باشد، صحیح است و ذبح کننده نایب صاحب قربانی خواهد بود.

در «الموسوعة الفقهية الكويتية» (۵ / ۱۰۵) آمده است:

«علما بر این اتفاق نظر دارند که نیابت در ذبح قربانی در صورتی که نایب، مسلمان باشد صحیح است».

اصل در نیابت آن است که لفظی باشد، اما بر اساس عرف نیز صحیح است.

ابن قیم - رحمه الله - می‌گوید:

«قواعد شرع بر این استقرار یافته که اجازه عرفی مانند [اجازه] لفظی است» (مدارج السالکین: ۲ / ۱۰۱۹).

عرف و دلالت حال نشان می‌دهد که شما به پدرتان اجازه می‌دهید تا به نیابت از شما ذبح را انجام دهد، بنابراین قربانی مورد نظر به جای شما صحیح است.

قُدوری حنفی - رحمه الله - می‌گوید:

«اصحاب ما - رحمهم الله - می‌گویند: اگر قربانی دیگری را بدون اجازه او ذبح کند، آن قربانی برای مالکش درست است و شخص ذبح کننده ضامن نمی‌شود.

شافعی - رحمه الله - می‌گوید: قربانی [برای صاحب قربانی] درست است و ذبح کننده آن‌چه را از ذبح کم شده ضامن می‌شود که مالک آن را صدقه می‌دهد.

اما نزد ما این‌گونه است که اگر ذبح کرد قربانی درست است و قربانی کننده ضامن نمی‌شود...

و چون غالب در انسان آن است که قربانی‌اش را خودش ذبح نمی‌کند بلکه دیگری را نایب می‌کند و برایش اجرتی در نظر می‌گیرد و ممکن است ذبح قربانی از نظر شرعی لازم باشد، بنابراین صاحب قربانی راضی است که این کار را به جایش انجام دهد و عوض از او ساقط می‌شود بنابراین ذبح کننده از منظر عرفی از سوی او اجازه دارد. و اجازه بر اساس عرف مانند اجازه با گفتار است» (التجرید: ۱۲ / ۶۳۴۱).

ابوعبدالله خرفی مالکی - رحمه الله - می‌گوید:

«نیابت چنان‌که با لفظ است، بر اساس عادت (عرف) نیز ممکن است و این‌جا [عرف] جای لفظ را می‌گیرد، اما اگر ذبح کننده از نزدیکان صاحب قربانی باشد و عادت بر این باشد که او کارهای شخص نزدیک به خود را انجام می‌دهد یا به جای او قربانی می‌کند، این کار بنا بر قول مشهور، به جای صاحب قربانی درست است» (شرح مختصر خلیل: ۳ / ۴۳).

نووی شافعی - رحمه الله - می‌گوید:

«اگر یک غریبه، ابتداءً قربانی معینی را در وقت قربانی ذبح کند یا هدی (قربانی حرم) خاصی را پس از رسیدن به محل نسک ذبح کند، مشهور آن است که واقع می‌شود...

زیرا این ذبح نیازی به نیت ندارد، پس اگر دیگری انجامش دهد کافی است، مانند ازاله نجاست» (روضه الطالبین: ۳ / ۲۱۴).

مرداوی حنبلی - رحمه الله - می‌گوید:

«این سخن که «اگر ذبح کننده بدون اجازه قربانی را در وقت آن ذبح کند، درست است و ذبح کنند ضمان ندارد» و اگر غیر صاحب قربانی، آن را ذبح کند و یک بار آن را به جای صاحبش نیت کند و بار دیگر به شکل مطلق نیت کند و بار دیگر به جای خودش، پس اگر ذبح آن را برای صاحبش نیت کند درست است و ذبح کننده ضمان ندارد و مذهب [ما] بر همین است و اصحاب [ما] بر همین رای هستند و صاحب «الفروع» و دیگران به آن قطع نموده‌اند» (الإیضاف: ۹ / ۳۸۷).

والله اعلم.